

12 mei 2012
OPENINGSCONFERENTIE
“Toekomstverkenningen Richard CELIS”
UNIVERSITEIT ANTWERPEN
AULA RECTOR DHANIS, ANTWERPEN

MARNIXRING INTERNATIONALE SERVICECLUB vzw

INTRODUCTIE

prof. **Jan de Groof**

hoogleraar Europacollege Brugge, Universiteit Tilburg

VISIE

“De Nederlandse cultuur en taal in een zich integrerend Europa”

Han Entzinger

hoogleraar integratie- en migratiestudies Universiteit Rotterdam

Luc Devoldere

hoofdredacteur en afgevaardigd-bestuurder Ons Erfdeel vzw

PANEL

Etienne Vermeersch, emeritus hoogleraar Universiteit Gent

Frits van Oostrom, hoogleraar Universiteit Utrecht

Annick Schramme, hoogleraar Universiteit Antwerpen

Rik van Cauwelaert, strategisch directeur Knack Magazie

REPLIEK EN BELEIDSOPTIES

Kris Peeters, minister-president Vlaanderen

Henne Schuwer, ambassadeur koninkrijk der Nederlanden in België

Vooraf

Op weg naar 2020 staat Vlaanderen zonder twijfel voor nogal wat uitdagingen. Om er maar enkele te noemen: culturele identiteit verzekeren in een omgeving die steeds sterker internationaliseert en in goed nabuurschap met Nederland de globaliserende wereld tegemoet treden, politieke autonomie laten sporen met een almaar dwingender Europese sturing, onze hoge levensstandaard bewaren in een onzekere wereldeconomie, sociale samenhang stimuleren en verzoenen met toenemende diversiteit en individualisering...

Een nieuw vijfjarenproject gaat de toekomst verkennen met o.a. een prestigieuze reeks lezingen.

Een aantal Vlaamse verenigingen zoals de Beweging Vlaanderen-Europa, de Marnixring Internationale Serviceclub, Pro Flandria, het netwerk van Vlaamse ondernemers en academici, en de Vlaamse Volksbeweging nemen samen het initiatief voor de realisatie van het project. Zij geven het de naam mee van notaris Richard Celis uit waardering voor zijn levenslang engagement om de Vlaamse emancipatie vanuit variërende platformen te actualiseren.

Verwelkoming

Prof. **Jan de Groof**, hoogleraar Europacollege Brugge en Universiteit Tilburg, verwelkomde de bijna 500 aanwezigen die zich hadden aangemeld op de prestigieuze conferentie. In zijn inleiding sneed hij het thema aan van de culturele identiteit, volgens hem de drager van

staatkundige hervormingen. Als boutade stelt de professor dat kunst en cultuur belangrijker zijn dan 'kolen en staal' en meer nog, "dat Europa zal bestaan 'als cultuur' of helemaal niet". Vlaanderen en Nederland moeten in dat Europa intern samenwerken en een eigenzinnige rol gaan spelen. Die strategische alliantie zou bevruchtend kunnen werken en uitmonden in gemeenschappelijke opdrachten: enerzijds het taal- en cultuurbeleid bewaken, en anderzijds openingen maken naar interculturaliteit.

Visie

De Rotterdamse prof. **Entzinger**, hoogleraar integratie- en migratiestudies, vroeg aandacht voor de spanning tussen mono- en multiculturaliteit in een pluriform Europa. Door een heropflakking van het nationalisme komen in Europa de natiestaten onder druk en die evolutie gaat, onder invloed van schaal- en 'efficiency-vergrotingen', steeds verder (men is vandaag blijkbaar de 'nieuwe' arbeider aan het uitvinden, onder invloed van de vergrijzing). Hoe onder die omstandigheden omgaan met multiculturaliteit ?

En is dan die multiculturaliteit mislukt, zoals beweerd wordt ? Volgens Entzinger is dat sterk overdreven. Voor hem is de 'gelijkheid van behandeling' essentieel; gemeten volgens die maatstaf is de status van migranten ongetwijfeld verbeterd en is er een achterstand weggewerkt.

Verder ontwikkelde Entzinger de stelling dat Vlaanderen en Nederland zoveel mogelijk met elkaar moeten samenwerken om de pluriformiteit in Europa te bevorderen. Dat is niet zo vanzelfsprekend want Vlaanderen ziet cultuur in de eerste plaats al 'taal'. Nederlanders, die nooit hebben moeten vechten voor het behoud van hun taal halen hun identiteit veeleer uit tradities van 'vrijheid en tolerantie'. Nochtans is taal de sleutel tot integratie, maar in Nederland is het inburgeringstraject zich allengs meer gaan toeleggen op 'normen en waarden' en men is daarin, volgens de professor, te ver gegaan: men zoekt assimilatie en geen integratie.

Met de trein reist men vandaag in nog geen twee uur van Brussel naar Amsterdam, maar **Luc Devoldere** van Ons Erfdeel vraagt zich af of daarmee Vlaanderen en Nederland dichter bij elkaar gekomen zijn. Devoldere poneert dat de culturele integratie tussen Vlaanderen en Nederland niet is gebeurd. Er zijn gelukkig nog heel wat samenwerkingsinstanties en talloze initiatieven die de kanalen openhouden, zoals de Nederlandse Taalunie -vandaag zou het wellicht onmogelijk zijn om ze nog op te richten- maar de relatie zelf is verzakelijkt en lijkt nog het meest op een LAT-relatie. Nederland kijkt niet naar Vlaanderen, maar staat er eerder onverschillig tegenover. Daarbij gaat in Vlaanderen het proces van vervlaamsing onverminderd voort; er is geen groot-Nederlandse gedachte meer en men beseft dat een eenwording een onhaalbare zaak geworden is. We lezen niet dezelfde kranten en kijken niet (meer) naar dezelfde televisiekanalen. Merkwaardigerwijze noemt Devoldere de Nederlandse cultuur een mythe die Vlaanderen nodig heeft gehad om zich in België te handhaven. Nederlanders daarentegen hebben nooit enige moeite gehad om hun identiteit

te handhaven, zodat ze uiteindelijk niet meer weten wat die identiteit was. Luc Devoldere sprak de hoop uit dat Nederland “de weg terugvindt”.

Toch is daar de gemeenschappelijke taal, het Nederlands, die ons verbindt. In Europa dient culturele diversiteit (l’exception culturelle – steunen op de eigen cultuur) de regel te worden en taaldiversiteit is daar de ruggengraat van. Devoldere pleit daarom voor een doorgedreven samenwerking op cultureel gebied tussen Vlaanderen en Nederland en die mag zich niet beperken tot taal alleen maar moet ook de schilderkunst omvatten (bv. samen op biënnales en andere tentoonstellingen).

Dat mag ons Vlamingen er niet van weerhouden om meertalig te zijn; en passant betreurt Devoldere de achteruitgang van de kennis van de Franse taal. Streven naar actieve meertaligheid is volgens hem hèt antwoord op de verengelsing en Luc Devoldere kreeg langdurig applaus toen hij stelde dat een universiteit die zich wil verengelsen, haar euthanasie voorbereidt.

Panel

Tot verwondering van de toehoorders begon em. prof. **Etienne Vermeersch** met enige bijlessen over de gelaagde betekenissen van het woord cultuur, bv. in de culturele antropologie (alles wat het menselijke van het natuurlijke onderscheid: denkbeelden, gedragspatronen, vaardigheden, instituties en producten van menselijke activiteit). Meestal bedoelt men echter met cultuur ‘toestanden’ die te maken

hebben met menselijke creativiteit of een verzameling modellen, geldend voor een beperkte karakteristieke groep (bv. Japanse cultuur,...). Daaruit identiteit omschrijven is dus vrij eenvoudig, aangezien het woord in feite betekent ‘gelijk’ of ‘gemeenschappelijk’ en men zijn identiteit onderkent door zich te identificeren met een bepaalde groep waarmee men tal van zaken gemeen heeft (onderwijs, gerecht, wetten, media, sportclubs, kerkgemeenschap...). Daartegenover staat het ‘rootisme’. De rootist is ervan overtuigd dat de eigen identiteit bepaald wordt door de biologische afstamming en plaatst daardoor zichzelf in een vakje. Volgens Vermeersch zou het ideaal zijn dat in een multiculturele samenleving de individuele burger zijn identiteit baseert op een persoonlijke, vrije keuze (imaging community) en niet op afstamming.

Overigens waarschuwde ook de professor voor de fatale kloof (cfr. Indisch kastesysteem) die zou kunnen ontstaan tussen een Engelstalige intellectuele elite en de volksgemeenschap indien men voortgaat met het verengelsen van het hoger onderwijs.

Prof. Frits van Oostrom wijst erop dat vanaf de middeleeuwen het Latijn de hoeksteen was van het Avondland. Daarbij waren middeleeuwse universiteiten ‘internationaal’ op een schaal die vandaag ondenkbaar is. Vijftig procent van de studenten kwam uit het ‘buitenland’, al moet gezegd worden dat slechts 1% van de jongeren (de elite) kón studeren. Was het Latijn de lingua franca, men moet er zich rekenschap van geven dat de beheersing van het Latijn onder de gebruikers gebrekkig en primitief was.

Met de doorbraak van de volkstaal (via de boekdrukkunst) plooiden de universiteiten terug op de eigen natie. Dante Alighieri schreef zijn traktaten nog in het Latijn, maar zijn onsterfelijk meesterwerk, ‘Divina Commedia’ werd gepubliceerd in het Toscaans, de toegankelijke volkstaal.

Vandaag is het (Amerikaans) Engels het nieuwe Latijn. Maar het verschil tussen het “aangeleerde” en het “ingedrongen” Engels is immens, waardoor de geschiedenis zich schijnt te herhalen. Van Oostrom pleit daarom voor enige terughoudendheid. Laten we diversiteit nastreven maar de doelmatigheid koesteren, aldus de professor, die hiervoor ruim bijval kreeg.

Hoe ziet de toekomst van de Nederlandse taal en cultuur eruit in een multiculturele samenleving, vraagt **prof. Annick Schramme** zich af. Zelf is zij voorstander van intra-culturaliteit, een maatschappelijk en politiek concept waarbij men ervan uit gaat dat de verschillende levende culturen naast elkaar kunnen bestaan, elkaar wederzijds beïnvloeden, zonder echter geheel te verdwijnen. Het begrip diversiteit hangt er direct mee samen.

Zelfs wijst zij op de metafoor van het symfonieorkest. Wij mogen met het beleid niet in de val van het paternalisme lopen en assimilatie nastreven gewoon om “erbij te horen”. Belangrijker is dat men zich comfortabel voelt in zijn eigen taal en traditie. Schramme ziet een grote rol weggelegd voor het onderwijs. Die moet de nieuwsgierigheid prikkelen waardoor men zonder schroom op zoek kan gaan naar wat *anders* is.

“Vreest vooral niet, kleingelovigen” predikte **Rik Van Cauwelaert**, die naar eigen zeggen in de titel van de conferentie ongerustheid vermoedt en hij wees naar het Belgisch voorbeeld; het overleven van het ‘Vlaams’ bewijst hoe taai een taal kan zijn. Nu is het voor hem een vaststaand feit dat Vlaanderen en Nederland hun inbreng in de Europese constructie via de Benelux hebben verwaarloosd. Het streven naar een ‘Europese’ onderwijstaal (lees Engels) is echter niet aangewezen. Studies hebben aangetoond dat de kwaliteit van de Nederlandstalige professoren daalt met 30% wanneer zij in het Engels doceren. Wel integendeel, universiteiten moeten de behoeders van onze taal zijn.

Afgestudeerden moeten in de eerste plaats kunnen functioneren in het eigen taalgebied. Rik Van Cauwelaert denkt terug aan Leuven Vlaams (1968). Vanuit Franstalige hoek werd

schamper over de 'universiteit van het Hageland' gesproken. Vandaag echter is in de ranglijst van universiteiten de KUL veruit de beste Belgische universiteit op wereldniveau en Rik besluit: academisch succes hangt niet af van de onderwijstaal maar van academische excellentie! Een applaus was zijn deel.

Repliek en beleidsopties

De ambassadeur van het koninkrijk de Nederlanden in België, **Henne Schuwer**, die sprak voor ontslagnemend minister-president Rutte, wees erop dat het verdrag van Maastricht drie uitzonderingen toelaat die nationaal blijven: Defensie, Volksgezondheid en Cultuur. We mogen oprecht trots zijn op onze gezamenlijke cultuur, dus laten we er samen aan werken. Gedreven door een oprechte vriendschap, gaat de verhouding tussen Vlaanderen en Nederland steeds dieper. Ten bewijze daarvan schetste Schuwer de diepe emotionele

verbondenheid, ook van het Nederlandse vorstenhuis, rond het ongeluk met de Vlaamse schoolbus in Zwitserland, dat ook in Nederland een schok veroorzaakte.

Minister-president **Kris Peeters** feliciteerde Richard Celis en alle deelnemers aan de conferentie. Vlaanderen is een volwassen deelstaat geworden, onze bevoegdheden nemen toe en zullen maximaal ingevuld worden: de toekomst ligt open voor Vlaanderen. Met die toekomstverrichtingen worden sporen getrokken voor de toekomst en de minister-president verklaarde zich dankbaar voor de tomeloze inzet van zovele Vlamingen en Vlaamse organisaties.

Een 'fysieke' verbondenheid met Nederland is een vanzelfsprekendheid geworden en Peeters wees naar pragmatische en realistische samenwerkingsverbanden; daaronder grensoverschrijdende verkenningen, culturele diplomatie, studies (Lage Landen 2020-2040 - Samen op stap gaan), enz...

Het behoud van de eigen identiteit in een Europees geheel is het streefdoel en we moeten blijven vechten voor het respect voor het Nederlands.

De waarschuwingen over de funeste gevolgen van een verengelt hoger onderwijs noopten de minister-president ertoe om, naar eigen zeggen, een gesprek hierover met de minister van Onderwijs in het vooruitzicht te stellen.

Tot slot bedankte meester **Richard Celis** alle aanwezigen en alle initiatiefnemers die –zonder subsidies- de leerstoel mogelijk maakten:

“Laten we samen van Vlaanderen een topregio maken met een topcultuur !”

Verslag: Marc Bulté, Algemeen Verslaggever Marnixring Internationale Serviceclub.
Met dank aan **Bob Steel** en **William Verbraecken** voor de aantekeningen en **Werner Vandenberghe** (V.O.S.) voor de foto's.